

เทศน์อบรมฆราวาส ณ วัดป่าบ้านตาด

เมื่อวันที่ ๒๑ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๕๓๗

แดนสวรรค์แดนนรก

นี่เราก็สงเคราะห์โลกเต็มกำลังความสามารถ ถึงขนาดนั้นยังเป็นห่วงโลกอยู่ไม่น้อยนะ ทั้ง ๆ ที่ช่วยเต็มกำลังความสามารถทุกด้าน แม้เช่นนั้นก็ยังไม่พ้นความเป็นห่วงจนได้ มรสุม มนต์ชาวพุทธเรา มรสุมกิเลสละชิ พวกมรสุมมันเข้ามา ๆ เราไม่รู้เท่าไม่ถึงการณ์เสียไป ๆ ผู้ใหญ่ เสียเด็กเสียจนกระทั่งพระก็เสียไปด้วย นี่ที่เขาออกข่าวนี้พระเจ้าคณะอำเภอมั่ววดีไอนะชิ เขาไปจับได้เจ้าคณะภาคสั่งให้สึก ก็อย่างนั้นแล้วมันมาทุกด้านทุกทางสิ่งที่จะทำให้เสีย แต่ก่อนไม่เคยมีสิ่งเหล่านี้ เดียวนี้มีเต็มไปหมด นี่จึงได้เป็นห่วง

สิ่งใดที่ชอบสิ่งนั้นเป็นพิษ สิ่งใดเป็นพิษสิ่งนั้นโลกชอบ มันชอบแต่สิ่งที่เป็นพิษเป็นไฟ สิ่งที่จะทำให้ชุ่มเย็นไม่ชอบ เก่งไหมกิเลส โวหารของกิเลสเก่งไหม สิ่งใดที่เป็นเรื่องของกิเลสแล้ว ชอบทั้งนั้น ถ้าเป็นเรื่องของธรรมไม่ชอบ เรื่องของธรรมก็เป็นข้าศึกกับกิเลสนี้กิเลสจึงไม่ชอบ ไม่พาให้โลกชอบโลกก็ไม่ชอบ

อัครรรยพระพุทเจ้าอัครรรยไม่มีจิตมีจางนะ อัครรรยอย่างซึ่งตลอดเลย ทรงชุดคันลึงที่โลกไม่เคย โลกทั้งสามแดนโลกธาตุไม่มีใครรู้อย่างนั้น ไม่มีใครรู้ใครเห็นอย่างพระพุทเจ้า ทรงรู้ทรงเห็น คือเรื่องของกิเลสทั้งหมดโลกไม่เห็น พระพุทเจ้าอุบัติขึ้นมาเห็นกิเลสหมดเลย นั่นสำคัญ

อ้าว ประเคนเข้ามา พระพุทธรูปนี้มาเรื่อยขายเกลื่อน อย่างนี้ละเราสลดสังเวชนะ มันอดคิดไม่ได้ พระพุทเจ้าเป็นสินค้าใหญ่โตเน่าเฟะตามตลาด เหล่านี้ชิใครมองไหม กิเลสตีตลาดดี อย่างนี้ละดูเอา ว่าธรรม ๆ กิเลสแทรกเข้าไม่รู้ มันฝังยาพิษเข้าอยู่ในนั้นไม่รู้ ละเอียดหรือไม่ ละเอียดกิเลสดูเอา สัตว์โลกนี้เป็นนักโทษของกิเลสทั้งหมด ไม่มีใครโผล่หัวขึ้นมาได้เลย อะไร ๆ ก็มันแทรกทั้งนั้น แทรก ๆ ๆ กระดิกไปทางไหนแทรก ๆ กระดิกไปทางไหนมันลาก ๆ มันแทรก สิ่งที่ควรลาก ๆ ไป สิ่งที่ควรแทรกก็แทรกไป อันไหนละเอียดมันแทรก อันไหนหยาบ มันลาก-มันลากไปเลย พุดแล้วเราสลดสังเวชจริง ๆ นะ

เพราะฉะนั้นถึงว่าเป็นห่วงโลก แทนที่จะมาห่วงตัวเองนี่กลับไม่ห่วงนะ คนเราจะเป็นจะตายแก่ชราคร่ำคร่ามาเท่าไรยังห่วงใยตัวเอง เป็นกังวลุ่นวายกับตัวเองจนจะเป็นบ้า นี่ไม่เป็น กลับไปห่วงโลก เหมือนจะจากไปด้วยความเป็นห่วงเป็นใยอย่างนั้นนะ เป็นจริง ๆ ในหัวใจ

เพราะฉะนั้นทำทุกสิ่งทุกอย่างจึงทำด้วยความเมตตาล้วน ๆ เห็นภัยของกิเลสเห็นขนาดนั้นละ ตัวเท่าหนักก็เห็นจะว่าไง เวลาเห็นมันเห็นจริง ๆ นี่ มันจะแทรกตรงไหน ๆ

นี่เราหวังประโยชน์แก่หัวใจโลก หัวใจนี้มันเป็นฟินเป็นไฟทุกหย่อมหยุ่ณะ เราอย่าว่า เมืองนั้นเจริญเมืองนี้เจริญ มันเจริญไปอย่างนั้นละ ดูหัวใจคนซึ่งความจริงมันอยู่ตรงนั้นนะ ไฟจะอยู่ที่หัวใจไม่อยู่กับต้นไม้ภูเขาไม่อยู่กับดินฟ้าอากาศ ไฟกิเลสอยู่ที่หัวใจสัตว์โลก หัวใจสัตว์โลกอยู่ตรงไหนไฟอยู่ตรงนั้นละ มันร้อนอยู่ตรงนั้นเผาอยู่ตรงนั้น ที่ว่าเจริญ ๆ เมืองนั้นเจริญ เมืองนี้เจริญ ตื่นบ้างมันตื่นอริฐตื่นปุณตื่นหินตื่นทรายต่างหากนะ

เมืองนอกนั้นเขายังร้อนกว่าเราถ้าพูดถึงกิริยาทั้งภายในภายนอก วิ่งเต็น พอตื่นขึ้นมาตื่น วิ่งเลย ๆ ไม่มีเวลาได้พักผ่อนนอนหลับสบาย ๆ ๆ นะ เมืองไหนจะร้อนเป็นฟินเป็นไฟเหมือนเมืองนอกละ เมืองไทยเป็นเมืองร่มเย็นนะ เทียบกันแล้วเมืองไทยเป็นเมืองแดนสวรรค์ พวกนั้นแดนนรก แต่เป็นบ้านนะคนพอไปเมืองนอกมาแล้ว อยู่ไหน อยู่...เรามันอยากหัวเราะนะ เอ้า จริง ๆ มันตื่นบ้างอะไร เราพอฟังแล้วมันอยากหัวเราะภายในใจ พวกบ้านี้ ไฟกิเลสมันอยู่ข้างในนี้ พวกนี้ยังไม่มีความตายแล้วยังเป็นฟินเป็นไฟเผาไหม้ตลอด พอตื่นเข้าขึ้นมาดีไม่ได้ไม่ได้ล้างหน้า เผ่นเลย ๆ จนกระทั่งถึงเวลานอนแล้วค่อยมานอนล้มตัวนอน ดีไม่ดีไม่หลับ พวกนี้พวกที่ร้อนที่สุดเพราะอาศัยวัตถุภายนอกอย่างเดียวไม่มีธรรมภายในใจ

เมืองนอกเราไม่ได้พูดดูถูกเหยียดหยามนะ เอาความจริงมาพูด เมืองนอกเป็นเมืองที่ร้อนมากยิ่งขึ้นกว่าเมืองไทยเรา เมืองไทยเราเป็นเมืองอยู่ชิวอยู่น้ำไปที่ไหนไม่อดอยาก ไปชิวพอได้อยู่ได้กินทุกแห่งทุกหนนั่นแหละ ถ้าพูดถึงเรื่องความอดอยากขาดแคลนเราก็ไม่อด แต่เรามันเป็นบ้าเฉย ๆ อะไร ๆ ก็ไปคว่ำมาจากเมืองนอก ถ้าได้มาจากเมืองนอกแล้ว โอ๊ย เยี่ยม ๆ ชี้หมาเขาก็เยี่ยมถ้าเมืองนอกแล้ว เป็นอย่างนั้นนะมันตื่นบ้างกันอย่างนั้นซิ เมืองไทยเราเป็นเมืองเห่อ ชอบเห่อชอบตื่นข่าว ใครว่าอะไรดีเป็นบ้าไปหมดนั่นแหละ

อย่างเขาเรียกโป่งข้าม ๆ เมื่อสัก ๙ ปี ๑๐ ปีย้อนหลังเห็นไหม โป่งข้าม ๆ เป็นบ้างกันทั่วประเทศ เดียวนี้เสียบไปเลยโป่งข้าม พวกตื่นบ้าง เอาความจริงออกจับชิว เราอย่าเอาความปลอม ๆ ความคาดคะเน ความดันความเตา เอาความจริงเข้าจับจะได้ปั๊บ ๆ เต็มมือมาเลย ถ้าคว่ำก็เต็มมือมาเลย เมืองไทยเรานี้ยกให้ว่าเต็มมือ เป็นเมืองที่ผาสุกร่มเย็น ประชาชนก็ไม่ค่อยเดือดร้อนวุ่นวายอะไรมากนัก

ว่ามีโจรมีผู้ร้ายนี่ก็ธรรมดา ๆ เมืองเขายังเก่งกว่านี้ ถ้าพูดถึงเรื่องโจรเรื่องมารเมืองเขายังเก่งพิสดารกว่าเมืองไทยเรา การปล้นการสะดมการฉกการลักเอาได้ทุกแบบทุกฉบับ พวกนี้ฉลาดมากเอาได้ทุกแบบ เมืองไทยเราเอาตามภาษาของเมืองไทยเรา พิจารณาให้เห็นเหตุเห็น

ผลซิ ไปที่ไหนก็ไม่อดอยากมีอยู่ทั่วไป นอนอยากนอนทั้งวันก็ได้ถ้าไม่อยากกินข้าว ถ้าไม่หิวข้าวนอนทั้งวันก็ได้ ยิ่งพวกบ้านนอกนี่ยิ่งสบาย สบายจริง ๆ หาข้าวมาใส่ยุ้งไว้แล้วก็หาสนุกสนานกันสบาย เมืองเขาไม่เป็นอย่างนี้นะ ดิ้นกันจนจะเป็นบ้าทั้งเป็นนี่นะคนเรา แต่เรามองข้ามเฉย ๆ

ใครได้ไปเมืองนอกมาเหมือนจะเหาะจะบิน พวกบ้า ว่าอย่างนี้แล้วเรา ไปตกรรมา แล้วมาอวดตัว เหมือนอย่างหมาจิ้งจอกหางด้วน ไปขโมยของเขาถูกเขาตัดหางรอดตายมา เป็นยังไงเพื่อนทำไมหางด้วน โอ๊ย หางยาวมันพะรุงพะรังวะเพื่อน ไปตัดหางเสียนะเพื่อนจะได้เหมือนเรา ความจริงมันไปติดกับเขามา หางขาดรอดตายมา นิทานมีนี่ ยังมาตำหนิเพื่อนว่าหางยาวไม่ตีนะ ไปตัดหางเสียดี อย่างเราไม่พะรุงพะรัง ความจริงเราที่ไม่พะรุงพะรังเพราะไปถูกกับเขา กับเขาตัดหางเอาเสียขาดรอดตายมา พอมาเจอเพื่อน ๆ ถาม แล้วทำไมแต่ก่อนหางเป็นอย่างนั้นทำไมจึงหางด้วน มันพะรุงพะรังเพื่อนเราตัดออก ของเพื่อนก็พะรุงพะรังตัดออกเสียนะหาง มันเป็นอย่างนั้น

นี่ก็ไปเมืองนอกเมืองนาเมืองไหน ๆ มาแล้วก็ถูกกับมาแหละ หางด้วนมา ที่นี้มาเมืองไทยเราว่าพวกนี้พวกหางยาว จะให้เมืองไทยตัดหางให้ด้วน ให้ไปอยู่เมืองนอกกันทั้งหมด ความหมายว่านั้น เมืองนรก เมืองคนฉลาด ไม่ฉลาดยังไงความจำเป็นบังคับ คนเรามันต้องติดต้องดีก็ต้องฉลาดจนได้แหละ คนเราเมื่อจนตรอกจนมุมนั้นแหละมันฉลาดตรงนั้นนะ ถ้าอยู่ธรรมดาไม่ค่อยได้ใช้ความคิด เวลาจนตรอกจนมุมมันใช้ความคิดจนได้แหละ ทางโลกก็เหมือนกันทางธรรมก็เหมือนกัน ถ้าไม่มีอะไรบีบบังคับไม่ได้ใช้ความคิด ถ้ามีสิ่งบีบบังคับแล้วใช้จนได้แหละ ทางธรรมก็เหมือนกันเวลาเข้าจนตรอกจนมุม เห็นความอัศจรรย์ขึ้นมาในตัวเอง ท่านว่า อตฺตนา หิ อตฺตโน นาโถ ตนเป็นที่พึ่งของตน ดีกว่าไปพึ่งผู้อื่น ก็ถูก บทเวลาเอาจริง ๆ แล้ว ต้องสติปัญญาของตัวเองใช้ตัวเองแก้กิเลสของตัวเองออก นั้น อตฺตนา หิ อตฺตโน นาโถ

ความห่างเหินธรรมเป็นความเดือดร้อนมากนะ นี่ที่ว่าเราเป็นห่วง จิตใจหันเหออกนอก ลู่นอกทางไปเสียจนเรียกว่าหมด หันเข้าศีลเข้าธรรมมีเพียงเล็กน้อย เพราะกิเลสมีอำนาจมาก ตัวเยอหยิ่งจองหองก็อยู่กับกิเลสนั้นแหละ ที่นี้เวลามันอยู่ในหัวใจใดมันก็พองตัวมันขึ้น ถ้าเป็นเรื่องของกิเลสละอยากยกอยากยกอป้อนกันขึ้น ถ้าเรื่องของธรรมแล้วกดลง ๆ กิเลสมีอำนาจมากเป็นอย่างนั้น

นี่ก็แจกหนังสือมาได้ ๒๐ กว่าปีแล้วนะ น้อยเมื่อไร ไม่ทราบว่่ากี่ล้าน ๆ ๆ เล่มนะ หนังสือที่แจกทั่วประเทศไทย เทปกี่เป็นล้าน ๆ ที่แจกแต่ไม่มากเหมือนหนังสือเท่านั้นเอง หนังสือนี้แจกทั่วไป เทปกี่แจกจำเพาะที่ควรแจก

จะไม่นำสงสารยังไฟไหม้เผาอยู่ในหัวใจ ๆ อย่าดูที่อื่นดูหัวใจ ดูสิ่งเหล่านี้ไม่มีความหมายอันนี้คนทำขึ้น ๆ เราจะตื่นตายก็ตามอันนี้เขาก็อยู่อย่างนี้ เขาไม่มีอะไรกับเราไม่รับรู้กับเรานะ เราตื่นตายของเราอยู่ที่นี่ สมมุติว่าเราอยู่ศาลาหลังนี้ เราเจ็บไข้ได้ป่วยอย่างหนักหนาจนจะเป็นบ้าไม่มีสติสติ อันนี้เขาก็อยู่อย่างนั้น นั่นละอิฐปูนหินทรายตึกรามบ้านช่องจะมีที่ชั้นที่ห้องก็หับก็ตาม เขาก็อยู่ของเขอย่างนั้นมันเจริญอะไร

ความร้อนอยู่ที่หัวใจคนต่างหาก เพราะฉะนั้นธรรมท่านจึงให้แก่ที่หัวใจ พยายามปรับปรุงจิตใจของเราให้ดี อย่าให้เกินเนื้อเกินตัวทุกอย่าง ดังที่พูดเมื่อวานนี้ความโลภก็อย่าให้มากเกินไปเสียจนทำลายเจ้าของ ความโลภเวลามีมากทำลายเจ้าของ ความอยากได้ธรรมดาไม่จัดว่าโลภ เป็นสามัญธรรมดาทั่ว ๆ ไป หามาเพื่อเยียวรักษาสถานะความเป็นอยู่ของเรา นี่ไม่จัดว่าเป็นความโลภ ใ้อที่อยากออกหน้าออกตาอยากปรากฏชื่อลือนามโด่งดังนั้นซิ พอว่าดีนะเท่านั้นเป็นบ้าเลย อยู่ที่โรงพยาบาลก็ห้องก็ชั้นไปดูซิคนไข้ อยู่ที่ไหนก็ครวญครางอ้ออา ๆ อยู่อย่างนั้นมันมีเจริญที่ไหน ตึกก็เป็นตึก ห้องเป็นห้องอยู่อย่างนั้น ก็ห้องก็หับก็ไม่มีความหมายสำหรับคนไข้ คนไข้ตื่นตายคนเดียววันนั้นแหละ

อันนี้หัวใจเรากิเลสตัณหาความโลภบิบบเข้ามา ความโกรธบิบบเข้ามา ราคะตัณหาบิบบเข้ามา ความหลงมันเผาไว้แล้ว บิบบเข้ามามันบิบบที่หัวใจต่างหากนี่นะ มองเข้าไปตรงนั้นจะเห็นเป็นไฟแสดงเปลวแดงไร ๆ อยู่ตลอด จิตดวงไหน ๆ ก็มีแต่ไฟไม่มีน้ำมีท่าจะไม่น่าเป็นห่วงได้ยังไง ที่นี้มองไปทางไหนเป็นพื้นเป็นไฟเป็นอย่างนั้นไปหมด แล้วมองดูจิตพระพุทธเจ้าจิตพระอรหันต์ท่านซิ เป็นยังไง สว่างแจ่มกับอันนั้นเทียบกันได้ยังไง

นั่นละพระพุทธเจ้าท่านเป็นห่วงสัตว์โลก มหาการุณีโก นาโถ หิตาย สพฺพปาณินฺ ทรงแมหาการุณาธิคุณอันยิ่งใหญ่ต่อโลกสงสาร ทำประโยชน์ให้โลกนี้ไม่มีประมาณเลยก็คือพระพุทธเจ้า เพราะของท่านมีอย่างนี้ ของโลกมีอย่างนั้น ของโลกเป็นไฟของท่านเป็นน้ำ เมื่อเทียบอันนี้กับเทียบอันนั้นแล้วจะเทียบกันได้ยังไง นั่นละสงสารก็ต้องมีเหตุผลให้สงสาร ไม่ใช่สงสารเฉย ๆ สงสารเฉย ๆ จิตจางง่าย สงสารความดีเต็มอยู่ในพระทัย คล้าย ๆ กับว่าเขาเป็นมหันตทุกข์ ท่านเป็นบรมสุขเสีย เขามีดีท่านสว่างเสีย โลกวิทู ว่าไง ต่างกันอย่างนั้นนะพระพุทธเจ้า

เราจึงอัศจรรย์ว่าพระพุทธเจ้าไหลขึ้นมาได้ยังไง ๆ อัศจรรย์ไม่จิตจางนะ อัศจรรย์จริง ๆ ถึงใจเลย เหมือนพระองค์ประทับอยู่ข้างหน้าตลอดเวลา องค์อริยสังฆนั้นละเป็นโรงงานอันใหญ่โตผลิตพระพุทธเจ้าทั้งหลายขึ้น พระสาวกอรหันต์ทั้งหลายขึ้นจากองค์อริยสังฆ อริยสังฆนี้เป็นโรงงานอันใหญ่โตมากสำหรับผลิตผู้บริสุทธิ์ขึ้น แต่ อวิชชาปุจฺจยา สงฺขารา เป็นโรงงานอันใหญ่โตมากสำหรับผลิตสัตว์ทั้งหลายให้เกิดให้ตาย ๆ ตลอดไป ส่วนโรงงานนิโรธมรรค เป็นโรงงานที่ผลิตพระพุทธเจ้าขึ้น ผู้บริสุทธิ์อุบัติขึ้นมาจากนั้น บริสุทธิ ๆ ขึ้นมาจาก

นิโรธมรรค ๆ ส่วนทุกข์ สมุทัย นี้เป็นเครื่องหนุนให้สัตว์ทั้งหลายเกิดตาย ๆ ดูเข้าไปในจุดนั้น จะสว่างจ้าไปหมดเลย

สัตว์โลกตายแล้วสูญมันสูญไปไหน หาที่สูญไม่มีเลย มีแต่เกิดกับตาย ๆ จากทุกข์ สมุทัยนี้ อวิชชาปจฺจยา สงฺขารา นี้หมุนตัว ๆ มีแต่เกิดตาย ๆ ออกจากนี้ไปเกิดที่นั่น ตายจาก นั้นมาเกิดที่นี่ ตายจากนี้มาเกิดที่นั่น อยู่อย่างนี้ตลอด ๆ ๆ ไม่มีคำว่าสูญ ไม่ปรากฏ ไม่มีเลย ฟังแต่ว่าไม่มีเลย แต่เรื่องเกิดตาย ๆ นี้เคลื่อนโลกธาตุจนไม่มีป่าช้า เกิดที่ไหนตายที่ไหนก็เป็น ป่าช้าที่นั่นไปเลย จะไปตั้งเป็นป่าช้าเหมือนมนุษย์เรานี้ไม่ได้สัตว์โลก มันมากต่อมากไม่ พรรณนาที่จะไปตั้งป่าช้าให้พวกสัตว์โลก เห็นไหมนรกอเวจีก็ไม่ตายจะว่าไง มันทนทุกข์ทรมาน อยู่ย่น นี้ละโรงงานอันนี้ที่ว้าวริยสัง

เพราะฉะนั้นจึงว่าพุทธศาสนามีอะไรเป็นหลักเกณฑ์ อริยสังคมาเดียวเท่านั้นพอ นี้ละดู พระพุทธเจ้าดูอริยสังเราอย่าไปดูที่อื่น ดูพระพุทธเจ้าดูพระอรหันต์ทั้งหลายมีหรือไม่มีดู อริยสังมีหรือไม่มี ทุกข์มีไหมในหัวใจเรา สมุทัย ความโลภ ความโกรธ ความหลง มีไหม นี้ตัว ผลิตความเกิดความตาย ๆ อยู่ตรงนี้ นิโรธ มรรคอยู่ตรงไหน อยู่ตรงนี้ ดับอันนี้ลงดับอันนี้ ออกแล้วก็บริสุทธิ์ขึ้น ๆ ไม่ว่าสูญไป ๆ นี้ละ ว่าบริสุทธิ์เท่านั้น บริสุทธิ์กับความสูญต่างกัน บริสุทธิ์พุทธโธ ๆ ขึ้น จึงเหมือนพระพุทธเจ้าประทับอยู่ข้างหน้า ถ้าพูดภาษาของโลกเราเห็นว่า ล้อมหน้าล้อมหลังเต็มไปหมด มีแต่พระพุทธเจ้าทั้งนั้นกับพระสาวกทั้งหลาย ซึ่งอุบัติขึ้นมาจาก อริยสัง ๔ นี้ ออกจากนี้ที่เดียวไม่มีที่อื่น

นี้ละเชื่อพระพุทธเจ้าเชื่ออริยสังนี้ เมื่อเจออริยสังเข้าไปแล้วพระพุทธเจ้าอุบัติขึ้นจากที่ นี้ที่เดียวคำเดียวเท่านั้นพอ หมดทุก ๆ พระองค์ไม่มีเว้นเลย บรรดาผู้บริสุทธิ์ไม่เว้นจากอริยสัง แม้พระองค์เดียวไม่มีเว้น ขึ้นจากนี้ทั้งนั้น แต่คำว่าตายแล้วสูญไม่มี มีแต่ตายแล้วเกิด ๆ คำว่า สูญนั้นกิเลสมันอุตรี เห็นไหมมันหลอกก็ยังเชื่อมั่น โลกเราเหนื่อยเมื่อไรน้อมใจไปทางเชื่อว่าตาย แล้วสูญ มีมากนะ มันลม ๆ แล้ง ๆ อย่างนั้นละ เชื่อแบบลม ๆ แล้ง ๆ ไปอย่างนั้น ในความจริงไม่มี

เพราะฉะนั้นท่านถึงให้สร้างความดีละชิ ความดีก็เพื่อดับกองทุกข์ ดับความเกิดตาย ๆ จะเกิดตายไปที่ภพที่ชาติความดีของเราที่สร้างมา ๆ จะตัดภพตัดชาติให้ย่นเข้ามา ๆ ไปเกิดก็เป็นความสุข ๆ แล้วตัดย่นเข้ามา เรื่องภพเรื่องชาติจะมียืดยาวขนาดไหนก็ตาม อำนาจของ ความดีนี้ตัดเข้ามาย่นเข้ามา จนกระทั่งถึงอริยสังก็ถึงตรงนี้แล้ว ชาติสะบั้นไปหมด ตัดเลยเมื่อ ความดีพอแล้วเป็นอย่างนั้น อย่างอื่นไม่มีที่สัตว์โลกทั้งหลายจะพ้นจากความทุกข์ นอกจาก ความดีคือบุญกุศลที่สร้าง ตัวเองสร้างเท่านั้นเป็นเครื่องช่วยตัวเอง นอกนั้นไม่มี เราอย่าไปหา ความหลุดพ้นจากทุกข์ หาอะไรมาเป็นเครื่องช่วยเหลือ อย่าไปหาถ้าไม่หาจากความดีนี้เท่านั้น

หาตรงนี้แหละ มีจุดนี้ พระพุทธเจ้าทั้งหลายขึ้นจากนี้แหละ
เอาละที่นี่ให้พร